

„Kochać dziecko jak Janusz Korczak”.

W tym roku przypada 70. rocznica śmierci i 100. założenia przez Janusza Korczaka „Domu Sierot” w Warszawie.

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej ustanowił rok 2012 - Rokiem Janusza Korczaka.

Dzieciństwo i młodość

- Henryk Goldszmit urodził się w **zasymilowanej rodzinie żydowskiej**. Goldszmitowie zaangażowani byli w ruch oświatowy – Haskalę. Pradziad był szklarzem, **dziadek lekarzem** (w Hrubieszowie na Lubelszczyźnie), ojciec Józef znanym warszawskim **adwokatem**, matka Cecylia (z domu Głębicka) zajmowała się domem. W domu rodzinnym mieszkała także starsza siostra Anna i **ukochana babcia – Emilia Głębicka**, której **mały Henio zwierzał się ze swych tajemnic i marzeń o lepszym świecie**.
- **Długotrwała choroba i śmierć ojca (1896) zmusiły młodego Korczaka do udzielania korepetycji, aby finansowo wspomóc rodzinę**.
- Znamienne: ojciec zaniedbał formalności metrykalnych i stąd **nie da się ustalić dokładnego roku urodzenia** Korczaka. Niebawem, że **i data śmierci nie jest znana dokładnie** – zginął między 6. a 8 sierpnia 1942 r. w obozie hitlerowskim w Treblince.
- W szkole Augustyna Szmurły panował surowy porządek. Henio był bardzo wrażliwym dzieckiem. Tak głęboko przejął się stosowaną tam karą chłosty, że rodzice musieli go zabrać. Przygotowywał się w domu do nauki w pierwszej klasie gimnazjum.
- W gimnazjum nauka odbywała się w języku rosyjskim. Dalej nie lubił szkoły i uczył się raczej średnio. Natomiast ulubionym miejscem był Ogród Saski, gdzie spotykał się z kolegami. **Cały wolny czas poświęcał literaturze**. W wieku 15 lat zanotował w pamiętniku: „...padłem w szaleństwo, furję czytania. Świat mi znikł sprzed oczu, tylko książka istniała”.
- **W 1896 r. zadebiutował w tygodniku satyrycznym „Kolce” humoreską „Węzeł gordyjski”**, która zapoczątkowała współpracę z tym i innymi czasopismami. Pierwsze teksty podpisywał pseudonimem Hen (lub Hen-Ryk). **Dwa lata później wziął udział w konkursie ogłoszonym przez „Kurier Warszawski” dramatem „Którędy?” i otrzymał zaszczytne wyróżnienie**. Tekst podpisał Janusz Korczak, inspirując się leżącą pod ręką książką J. I. Kraszewskiego „Historia o Januszu Korczaku i o pięknej miecznikównie”. Lekturze powieści i błędowi zecera (Janusz-Janusz) zawdzięczał swój późniejszy **pseudonim Janusz Korczak**.
- Ciekawostka: prawdziwą atmosferę naukową odnalazł na Uniwersytecie Latającym – nielegalnej, wyższej uczelni, działającej podczas zaboru carskiego (ok.1900). Sam również prowadził zajęcia na tajnej pensji Stefanii Sempołowskiej.
- Już wtedy **zaczął interesować się psychiką i warunkami życiowymi ubogich dzieci**. Chodził po domach, pomagał w nauce, opowiadał baśnie, w wieczór wigilijny roznosił groszowe podarki jako Święty Mikołaj. Sobotami w swoim mieszkaniu organizował zabawy dla najmłodszych.

Wyjątkowy lekarz

- Podjęcie studiów na tym kierunku było zaskoczeniem dla najbliższych.
- Jeszcze przed uzyskaniem dyplomu (1903-1912) pracował jako pediatra w **Szpitalu dla Dzieci im. Bersonów i Baumanów** w Warszawie (ul. Śliska 51-Sienna 60). W placówce tej znajdowało się 25 łóżek. Zobowiązany był do całodobowej opieki nad chorym oraz udzielania porad w ambulatorium przyszpitalnym. Jako ciekawostkę można przytoczyć, że prowadził tam również bibliotekę :).
- **Zyskał rozgłos jako lekarz darmowej klienteli, ale od bogatych pacjentów nie wahał się zażądać bająńskiego wynagrodzenia.**
- W 1905 r. został **skierowany jako lekarz** przez władze carskie na **wojnę rosyjsko-japońską. Za służbę awansował do stopnia majora.** Po wojnie wrócił do szpitala.
- W latach 1905-1912 aktywnie **upowszechniał wiedzę pediatryczną, pedagogiczną w fachowych czasopismach**, m.in. w: „Krytyce Lekarskiej”, „Medycynie i Kronice Lekarskiej”, „Przeglądzie Pediatrycznym”, „Wiedzy”; „Głosie Nauczycielskim”, „Opiece nad dzieckiem”, „Szkole Specjalnej”, „Wędrowcu”.
- **Wiedzę pogłębiał** w Berlinie (1907/1908), Paryżu (1910) i Londynie (1911). Brał udział w wykładach z pediatrii i pedagogiki specjalnej, zwiedzał szkoły i przytułki oraz szpitale dziecięce i zakłady zajmujące się terapią i edukacją dzieci.
- Pracował jako młodszy ordynator szpitala dywizyjnego na froncie ukraińskim (1914-1918), a także jako lekarz w przytułkach dla dzieci ukraińskich pod Kijowem i dla domu wychowawczego chłopców polskich w Kijowie.
- W czasie wojny polsko-bolszewickiej (1919-1920) **pracował w szpitalu epidemicznym w Łodzi, następnie w na Kamionku pod Warszawą.** Zaraził się tam tyfusem plamistym, następnie od niego zaraziła się i zmarła Jego matka.

- W 1926 r. został odznaczony Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski.
- Warto zapamiętać: **wybuch wojny w 1939 r. oznaczał dla Korczaka służbę sanitarną w wojsku.** Nie został jednak zmobilizowany ze względu na zły stan zdrowia i zaawansowany wiek. Z dużą ofiarnością włączył się do cywilnej obrony Warszawy. Opatrywał rannych, przygarniał zagubione w czasie działań wojennych dzieci, chronił „Dom Sierot”. **Nie zdjął munduru żołnierza polskiego i nie założył opaski z gwiazdą Dawida.** Został za to aresztowany. Wychowankowie wykupili go po kilku miesiącach.

Wychowawca, działacz społeczny

- Już na początku studiów został członkiem Towarzystwa Kolonii Letnich (1900-1915) i Warszawskiego Towarzystwa Higienicznego. **Prowadził kolonie dla dzieci żydowskich** w ośrodku wakacyjnym „Michałówka” (1904; 1907) **oraz chłopców chrześcijańskich** w „Wilhelmówce” (1908). Dzięki Jego staraniom powstała kolonia letnia „Różyczka”, gdzie w 1940 r. zorganizował wychowankom ostatni wypoczynek.
- **Lata 1918 –1931 to czas największej aktywności społecznej** Korczaka – działał w Czytelniach Bezpłatnych Warszawskiego Towarzystwa Dobroczynności (aresztowany w 1899 r.); Towarzystwie „Pomoc dla Sierot”; współpracował z V Oddziałem

Towarzystwa Kultury Polskiej; **należał do takich organizacji**, jak: Komisja do Spraw Organizacji Oświatowych, Centralny Komitet Pomocy dla Dzieci, Wydział Opieki nad Dzieckiem Robotniczym przy Centralnej Komisji Związków Zawodowych, Fundacja Polsko-Amerykańskiego Komitetu Pomocy Dzieciom.

- **Stale współpracował z instytucjami kształcenia nauczycieli i wychowawców**, m.in.: **był wykładowcą** psychologii w Państwowym Seminarium dla Nauczycieli Religii Mojżeszowej (1925/1926); Studium Pracy Społeczno-Oświatowej w Wolnej Wszechnicy Polskiej (1929); Państwowym Instytucie Pedagogiki Specjalnej, Państwowym Instytucie Nauczycielskim, Seminarium dla Przedszkolek oraz wielu instytucjach i towarzystwach żydowskich; **dawał odczyty** w Stowarzyszeniu dla Akuserek, Związku Młodzieży.
- **Podjął się roli biegłego do spraw dzieci przy Sądzie Okręgowym.**

Prekursor emancypacji dziecka, samostanowienia i poszanowania jego praw.

- **Oprócz podstawowych praw dziecka, uznawał także jego prawo do: niewiedzy, niepowodzeń i łez, upadków, tajemnicy, radości, wypowiedania swoich myśli i uczuć** (przyznawał te same prawa dzieciom, jakie mieli dorośli).
- **Budował dziecięce „praworządne społeczeństwo w miniaturze”**. Właśnie temu służyło wprowadzenie nowatorskich form samorządu, czyli: **Sejmu Dziecięcego, Rady Samorządowej, Sądu koleżeńskigo** (oceniającego także personel sierocińca) **oraz redagowanie dla i przez dzieci tygodnika.**
- Koncepcję wzbogacały ponadto takie formy oddziaływań wychowawczych, jak m.in.: **wpisywanie się do książki podziękowań i przeprosin, kategorie czystości, nagradzanie w postaci pamiątkowych pocztówek, pełnienie dyżurów, plebiscyt życzliwości i niechęci.**
- **Twierdził, że miejsce dziecka jest w towarzystwie jego rówieśników** (nie uważał tradycyjnej rodziny za najważniejsze i podstawowe ogniwo więzi społecznej). Dążył do tego, by dzieci ścierały swe wczesne przekonania i raczkujące poglądy, podlegały procesowi socjalizacji (poprzez wzajemną akceptację) i przygotowywały się do dorosłego życia, które nie byłoby ani idylliczne, ani zbliżone do „cichego kąta domowego”. Dziecko miało samo doświadczyć, zrozumieć i emocjonalnie przeżyć daną sytuację, samo wyciągnąć wnioski i ewentualnie zapobiec przypuszczalnym skutkom
- Był przekonany, że **„naprawianie świata rozpocząć trzeba od naprawiania spraw dzieci”** - wierzył w odrodzenie ludzkości przez „nowy gatunek człowieka-dziecka”.
- Od dorosłych wymagał zapewnienia odpowiednich warunków wzrastania dla dzieci.
- Opowiadał się za **resocjalizacją oraz kompleksową i nowatorską opieką nad dziećmi z tak zwanego marginesu społecznego.** Sam urodził się w bardzo dobrych warunkach, a biedę poznał jako dorosły człowiek. Swoim podopiecznym pomagał wy dostać się z ubóstwa materialnego i zaniedbania duchowego.
- Warto zapamiętać: był spolegliwym opiekunem i pozostał wzorem takiego opiekuna-wychowawcy. Pedagogikę Jego nazwano **pedagogiką serca.**
- W 1911 r. **postanowił definitywnie poświęcić się pracy z dziećmi i zrezygnował z założenia własnej rodziny.** Wszystkie dzieci, którymi się zajmował, uważał za własne.

Współtwórca domów dziecka

- **Razem ze Stefanią Wilczyńską powołał „Dom Sierot” (1912-1942) i pełnił w nim funkcję dyrektora. Sierociniec** (wybudowany przy ul. Krochmalnej 92, obecnie ul. Jaktorowska) **stał się domem również dla Korczaka.** W ciągu dnia opiekował się 85 wychowankami, a wieczorami i nocą w pokoju na poddaszu tworzył dzieła literackie i zawodowe.
- W „**Naszym Domu**” (ul. J. Kasprowicza 203, na Bielanach), **prowadzonym razem z Marią Falską (1919-1936), pełnił opieką medyczną i pedagogiczną. Zabiegał o wsparcie finansowe dla placówki.** Przebywały tam polskie sieroty i dzieci aresztowanych działaczy robotniczych.
- **W domach dziecka realizował swój autorski system wychowawczy oraz prowadził badania nad rozwojem i życiem społecznym podopiecznych.**
- **„Tworzył wizje szczęśliwego świata dziecięcego, świata wyzwolonego spod wszelkiej przemocy i krzywdy, zwłaszcza egoizmu społeczeństwa dorosłych. Jego domy dziecięce miały być wielkimi laboratoriami-oazami szczęścia dziecięcego, miały symbolizować początek nowych dziejów świata, świata widzianego z perspektywy dzieciennego pokoju, dzieciennych spraw i dzieciennych praw; praw do pełni życia na miarę potrzeb i dziecięcych możliwości, praw przemilczanych lub nie uznawanych przez oficjalną historię ludzkości dorosłych”** (*Stefan Wołoszyn: Janusz Korczak*). Dzieci w wieku 14 lat opuszczały sierociniec i niestety nie wszystkie umiały się odnaleźć w istniejącej na zewnątrz rzeczywistości.
- Istotne: gdy na rozkaz okupanta w październiku 1940 r. utworzono w **Warszawie getto**, „Dom Sierot” przesiedlono na jego teren (najpierw na ul. Chłodną 33, później do jeszcze mniejszego lokalu na ul. Śliskiej 9). **Życie w getcie to prawie dwa lata rozpaczliwych wysiłków o zdobywanie dla 200 wychowanków żywności, opału, leków, itp.** Mimo beznadziejnej sytuacji Korczak organizował swoim podopiecznym tajne nauczanie oraz życie kulturalne (np. inscenizacje bajek).
- Przyjaciele wielokrotnie podejmowali **próby wyprowadzenia Go z getta, ale nie wyobrażał sobie opuszczenia dzieci w tak trudnej sytuacji.**
- W lutym 1942 r., mimo kłopotów ze zdrowiem i przeciążenia obowiązkami, dodatkowo **podjął się pracy wychowawcy w domu podrzutków** (ul. Dzielna 39), gdyż dzieci tam przebywające były bardzo krzywdzone przez personel.

Popularyzator praw dzieci

- **Upowszechniał prawa dzieci na antenie Radia Polskiego.** W okresie międzywojennym bardzo popularne stały się Jego pogadanki, skupiające przed odbiornikami całe rodziny.
- W 1938 r. wygłosił powieść radiową dla dorosłych - „Pedagogika żartobliwa”.
- Audycje niestety **zostały zdjęte z anteny ze względu na niezadowolenie słuchaczy, którym przeszkadzała odmienność etniczna ich Autora!**
- Prelegentem radia został na nowo we wrześniu 1939 r. - podtrzymywał dzieci na duchu i radził, jak mają się zachować w tych trudnych chwilach.

- **Popularyzował prawa dzieci również poprzez publicystykę. Pisał liczne artykuły i recenzje** dla wielu czasopism, wśród których warto wymienić: tygodnik „Kolce”, „Czytelnia dla Wszystkich” oraz „Głos” (późniejszy „Przegląd Społeczny”, potem „Społeczeństwo”); także dla czasopisma dla dzieci - „W słońcu”.
- Współpracował z czasopismami wydawanymi w języku hebrajskim i żydowskim (1938), m.in.: „Olami”, „Olami Hakata”, „Hechaluc Hacair”, publikując na ich łamach powiastki, monologi i bajki dla dzieci.
- **W 1926 r. założył pierwsze na świecie pismo redagowane dla i przez dzieci „Mały Przegląd”** (jako dodatek do dziennika „Nasz Przegląd”). Po pewnym czasie redakcję powierzył Igorowi Newerlemu.
- Ciekawostka: ok. 1925 r. wstąpił do Wolnomularstwa (inicjowany w Łoży „Gwiazda Morza” Międzynarodowej Federacji „Le Droit Humain”, powołanej aby „pogodzić wszystkich ludzi, których dzielą bariery religii i poszukiwać prawdy przy zachowaniu szacunku dla drugiego człowieka”).
- W połowie lat 30. XX w. **odwiedził Palestynę. Był zafascynowany świętą ziemią trzech religii oraz ruchem na rzecz odrodzenia narodowego Żydów.** Myślał poważnie o opuszczeniu Polski, głównie ze względu na narastające działania antysemickie (m.in. w radio, na uczelniach wyższych).

Pisarz-myśliciel-pedagog

- W okresie studenckim powstała **pierwsza powieść „Dzieci ulicy”** (naturalistyczna powieść społeczna, w której opisuje przeżycia i rozterki dzieciństwa – 1901) oraz **„Dziecko salonu”** (także z tego gatunku; zawarł w niej krytykę mieszczańskiej rodziny i jej metod wychowawczych, co przyniosło Mu światową sławę – 1906).
- Kolejne to: „Lokaj” (wydawana najpierw w odcinkach w czasopismach), „Feralny tydzień” (utwór napisany w pierwszym okresie pobytu Autora w „Domu Sierot”).
- W 1914 r. ukazują się studia psychologiczne w formie powiastki pt. „Bobo” oraz pamiętnik – „Spowiedź motyla”.
- W 1919 r. powstaje bardzo wartościowa powieść pedagogiczna – **„Momenty wychowawcze”**, zaś w latach 1920-1921 r. równie znakomita publikacja pt. **„Jak kochać dzieci”** (cz.1-3), w której **wyklada swoje zasady pedagogiczne.**
- Kolejne utwory i kolejne sukcesy: **„Prawo dziecka do szacunku”**(publikacja ta **ugruntowała Mu pozycję jako światowej sławy naukowca** – 1929), **„Prawidła życia”** (pedagogika dla dzieci i dorosłych – 1930); „Koszalki opałki” (satyra-wyбір felietonów) oraz ostatnie dzieło – **„Pedagogika żartobliwa”** (wyбір audycji radiowych –1939).
- W okresie od maja do sierpnia 1942 r. spisał w Getcie Warszawskim **„Pamiętnik” – osobliwy, wstrząsający dokument epoki, w którym dokonuje również obrachunku z własnym życiem** (opublikowany w Warszawie w 1958 roku).
- Ciekawostka: Jego twórczość dramaturgiczna nigdy dostatecznie nie została zauważona. Mimo wyróżnienia dramatu „Którędy”, tylko „Senat szaleńców” został wystawiony na scenie Teatru Ateneum w Warszawie (premiera 1.X.1931 r.), ze Stefanem Jaraczem w roli głównej.

Przewodnik po zaczarowanym świecie dzieci

- „**Mośki, Jośki i Srule**”, „**Józki, Jaśki i Franki**” to **reportaże literackie z pobytu autora na koloniach letnich** (1910 i 1911). Wnikliwość obserwacji psychologicznych, naturalność języka, pasjonujące wnioski dydaktyczne – wszystko to splecione jest ze sobą w taki sposób, że można te książki czytać jako po prostu ciekawą literaturę, a także jako pouczające sprawozdanie z określonych czynności wychowawczych.
- Z ogromnym zainteresowaniem spotkała się powieść „**Sława**” (1913), opowiadająca o losach dzieci warszawskiego proletariatu.
- „**Bankructwo małego Dżeka**” (1924) to świetna, pełna humoru powieść dla młodzieży. Zdobyła ogromną popularność w Polsce, a także przetłumaczono ją na wiele obcych języków. Przedstawia perypetie amerykańskiego chłopca, który chce założyć w szkole spółdzielnię uczniowską.
- Jednak **najbardziej znaną, najczęściej czytaną książką dla dzieci pozostanie „Król Maciuś Pierwszy”** (1923). Właśnie w tej opowieści o rządach i klęsce Króla Maciusia wyraziły się najpiękniej nadzieje i rozczarowania Korczaka. Nie wierząc w odnowienie świata przez solidarną walkę mas pracujących, stworzył obraz powszechnej solidarności dzieci. Lektura znakomicie przedstawia mechanizmy polityki. Książkę wielokrotnie inscenizowano, a w 1958 r. została sfilmowana przez reż. Wandę Jakubowską.
- „**Król Maciuś na wyspie bezludnej**” (również 1923 r.) to odpowiedź Korczaka na prośby o ciąg dalszy przygód Króla Maciusia Pierwszego. Dzieje króla – dziecka, reformatora i buntownika, który przeżywa wojnę i rewolucje, aby znaleźć się na bezludnej wyspie – są opowiedziane z ogromnym wyczuciem i swoistym humorem.
- Kolejne utwory: „**Kiedy znów będę mały**” (krasnoludek przenosi Autora w świat dziecięcy, który wcale nie jest taki wspaniały i bez troski, jakim go zapamiętał – 1925); „**Kajtuś czarodziej**” (znakomita powieść fantastyczna, napisana głównie dla chłopców, po przeprowadzeniu z nimi serii rozmów o czarach – 1934); „**Uparty chłopiec. Życie Ludwika Pasteura**” (dla starszych dzieci, o dorastaniu wybitnego naukowca – 1937).
- Warto przytoczyć **opinię Marka Jaworskiego**: „... zasadniczą cechą powieści Korczaka dla dzieci jest to, że można je różnie interpretować, w zależności od poziomu dojrzałości czytelnika; składają się one jak gdyby z kilku warstw, przy czym każda z nich jest wystarczająco bogata i atrakcyjna dla każdego odbiorcy”.
Do dzisiaj chętnie czytane są i przez dzieci, i przez rodziców.

Ponadczasowość idei

- **Pozostał w pamięci jako: badacz i odkrywca świata dzieci; trybun walki o ich prawa; praktyk i teoretyk wychowania; symboliczna postać oporu cywilnego w czasach Zagłady; autorytet moralny, łączący i współcześnie ludzi ponad podziałami - „człowiek ludzkości”.**
- **Położył podwaliny wychowania i zabezpieczenia praw dziecka w: pedagogice, psychologii, psychoterapii, medycynie, resocjalizacji oraz prawie rodzinnym.**
- **Zapoczątkował zmiany w zarządzaniu domami dziecka i placówkami opiekuńczymi.**

- Przyznawał **prawo do szacunku każdej osobie** - schorowanej, poniżonej, zmarginalizowanej („paradygmat korczakowski”).
- To m.in. dzięki Niemu odrodziła się psychoterapia w powojennej Polsce.
- **W uzasadnieniu wniosku Rzecznika Praw Dzieci Marka Michalaka o ustanowienie Roku Janusza Korczaka możemy przeczytać: „traktował dzieci nie tylko jako przedmiot troski ze strony dorosłych. Głosił i realizował w praktyce ideę respektowania praw i interesów dzieci, ich samostanowienia i emancypacji”. Podkreślono także, że wierność swoim poglądom potwierdził własnym życiem, bowiem wraz ze swoimi wychowankami „Domu Sierot” zginął w komorze gazowej niemieckiego obozu zagłady w Treblince. Dobrowolnie prowadził pochód dzieci idąc bez kapelusza, w wysokich butach wojskowych i trzymając dwoje dzieci za rękę. Dzieci były odświętnie ubrane, każde miało ze sobą ulubioną zabawkę lub książkę. Maszerowały czwórkami i niosły flagę Króla Macjusia I – zieloną – koloru nadziei.**
- Ciekawostka: próbował przygotować psychicznie swoich wychowanków na śmierć – w 1942 r. wspólnie wystawili w sierocińcu „Pocztę” Rabindranatha Tagore.
- **Ukazało się mnóstwo publikacji na temat Jego życia, działalności, twórczości; do idei odwołują się kolejne pokolenia pedagogów, wychowawców, naukowców; nakręcono filmy („Jest pan wolny, doktorze Korczak” w reż. Aleksandra Forda; „Korczak” w reż. Andrzeja Wajdy); wciąż inscenizowane są utwory (jako sztuki teatralne, widowiska baletowe, słuchowiska). Pamięć o Januszu Korczaku, jego dorobku i postawie pielęgnowana jest przez liczne ośrodki nauki, kultury, oświaty, stowarzyszenia i komitety w Polsce i na całym świecie. Nieustannie organizowane są konkursy, wykłady, sympozja, konferencje. Korczak jest patronem organizacji, szkół, placówek: zdrowia, medycznych, wychowawczych, oświatowych. Ufundowano Mu wiele pomników i tablic pamiątkowych. Jego imieniem nazywane są ulice, osiedla, place, statki, a nawet - planeta.**

Wybrane sentencje Janusza Korczaka:

- „Dziecko nie dopiero będzie, ale już jest człowiekiem i należy do niego podchodzić jak do człowieka, a nie jak do materiału z którego się ulepi człowieka”.
- „Wychowywać znaczy chować, chronić, ukrywać przed krzywdą, zabezpieczyć”.
- „Rozumny wychowawca musi przede wszystkim poznać siebie i być sobą, a następnie poznać i znać dzieci”.
- „Bez szczęśliwego dzieciństwa całe życie jest kalekie”.
- „Nie bój się kochać. Nigdy”.
- „Kiedy śmieje się dziecko, śmieje się cały świat” :-D

Warto przeczytać:

Ze zbiorów WBP im. H. Łopacińskiego w Lublinie polecamy:

- Jaworski M., *Janusz Korczak*, Warszawa: Interpress, 1977
- Newerly I., *Rozmowa w sadzie 5 sierpnia*, Warszawa: Czytelnik, 2003
- Dauzenroth E., *Janusz Korczak : życie dla dzieci*, Kraków: Wydaw. WAM, 2005
- *Janusz Korczak w legendzie poetyckiej* / [wybór i oprac.] Alicja Szlązakowa, Warszawa: „Interlibro”, 1992
- *Wspomnienia o Januszu Korczaku* / wybór i oprac. Ludwika Barszczewska, Bolesław Milewicz, Warszawa: Nasza Księgarnia, 1981
- Korczak J., *Myśl pedagogiczna Janusza Korczaka: nowe źródła*, Warszawa: Nasza Księgarnia, 1983
- Korczak J., *Pisma wybrane. Janusz Korczak*; [wybór Aleksander Lewin ; oprac. i przypisy : Maria Falkowska et al.]. Warszawa: Nasza Księgarnia, 1986
- Korczak J., *Jak kochać dziecko*, Warszawa: Jacek Santorski & Co Agencja Wydawnicza, 1992
- Korczak J., *Prawidła życia*, Warszawa: Instytut Badań Literackich PAN, 2003
- Korczak J., *Listy i rozmyślenia palestyńskie*, Warszawa: Ezop: Żydowski Instytut Historyczny, 1999
- Korczak J., *Pamiętnik*, Wrocław: Siedmioróg, 1996
- Pyrzyk I., *Prekursorzy pedagogiki opiekuńczej*, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 1998

Najnowsze publikacje:

- Olczak-Ronikier J., *Korczak. Próba biografii*, Warszawa: W.A.B., 2011
- Chmielewska I., *Pamiętnik Blumki*, Poznań: Media Rodzina, 2011